

ПЕРЕДМОВА

ВІД ДЖЕЙМСА РЕННЕРА

Я пишу про злочини, а подекуди й переслідую серійних убивць через усю країну. Я наважив до цього руку в клівлендському виданні *Free Times*, де працював журналістом-розслідувачем на той час, коли в західній частині міста почали зникати молоді жінки. Усі ми знали, що десь поміж нас причаївся вбивця, та ніхто не міг його знайти. Я витратив місяць на розслідування справ викрадених Аманди Беррі та Джини Діджизус. Один з колишніх хлопців Аманди видавався підозрілим, але поліція не мала проти нього свідчень. Тоді, одного дня в 2013-му, я спостерігав, як мій син вправлявся в гімнастичному класі, аж коли це отримав повідомлення від давнішого знайомого з поліцейного відділку Клівленда: «Аманда та Джина щойно вийшли з будинку у Вест-Сайді. Там само знайшли третю жінку». До кінця дня Аріеля Кастро взяли під арешт. Я переглянув свої нотатки й виявив, що якимось раніше зазначав у них ім'я Кастро. Його дочка останньою бачилася з Джинною Діджизус перед викраденням. Мій редактор тоді сказав мені її не розпитувати, бо ж вона

була неповнолітньою. Тепер я довіку загадуватимусь, що вийшло б, якби я його не послухав.

Того літа, після арешту Кастро, я поїхав з родиною до Оушен-Сіті, що в штаті Мериленд, у відпустку. Я потребував відпочинку і намірявся надолужити досі нечитане в Стівена Кінга і Джона Ірвінга, поки мої дітлахи будували б собі піщані замки на пляжі. У нашому котеджі був старий обідній стіл, що набридливо хилитався, і наступного дня я завзявся того хилитання позбутися. Я оглянув книжкові полиці хазяїна котеджу в пошуках томика підхожої товщини й ось так надібав вицвілу обкладинку документально-кримінального твору Річарда Чизмара «Гонитва за Бугіменом». Я перегорнув кілька сторінок, і хитлявий стіл швидко випав мені з голови. Ще не настав обід, а я вже з головою занурився в описані в книзі подробиці й таємницю жаклих убивств, що сколихнула спокій містечка Еджвуд у 1988 році. До опівночі я дочитав розповідь до кінця.

Я забрав «Гонитву за Бугіменом» із собою, коли ми поїхали. Розумію, це крадіжка, та з моїх міркувань книга ця заслуговувала ліпшої долі, аніж підпирати обідній стіл. Удома я покопався трохи в інтернеті, щоб з'ясувати, чи вбивцю зрештою спіймали, але відшукав лише давнішні статті на *LexisNexis*. Ніяких новин за останні десять років. Я був здивований, однак, коли дізнався, що Чизмар сам став видавцем і доріс до видання Стівена Кінга не менше. У мене навіть знайшовся старий номер його журналу «Цвинтарний танок»¹ ще з часів коледжу, з контактними даними Чизмара на сторінці видавця.

Знічев'я я вирішив надіслати Чизмару електронний лист: «Що нового чути в загадковій справі Бугімена?».

¹ Йдеться про журнал *Cemetery Dance*, започаткований Річардом Чизмаром у 1988 році, з якого згодом постало видавництво. — Тут і далі прим. пер.

Я зробив знімок поцупленої книги й прикріпив його до листа, куди додав також свій телефонний номер. П'ятьма хвилинами пізніше мій телефон задзвонив. На лінії був Чиз. Того вечора ми говорили про вбивства в Еджвуді добрячі дві або й три години. Минуло двадцять років, а він досі пам'ятав кожну подробицю, кожну опитану особу. Було видно, що його одержимість не послабнула. Я планував тоді написати документальний нарис про те, як юний Чизмар поставив собі завдання спіймати вбивцю, але інші, новіші історії стали тому на заваді.

Аж тоді настав той ранок у вересні 2019-го, коли я побачив «Бугімена» в трендах твіттеру. Я клацнув на посилання, навмисне затушовуючи свої сподівання, не розраховуючи на щось більше, ніж реклама нового фільму жахів — але ж ні, те справді стосувалося еджвудських убивств. Моє тіло скував параліч, коли я побачив ім'я чоловіка, що його заарештувала поліція. То був останній, кого я підозрював би.

Чизмар не відповідав на телефонні дзвінки ані того дня, ані решту тижня. Деталі я дізнався із замітки Карлі Олбрайт у «Вашингтон Пост». У повітрі витало відчутне полегшення, як тоді, коли схопили Вбивцю із золотого штату. Коли потвору зрештою ловлять усупереч всьому, те видається справжнім дивом. Письменник Дж. Р. Р. Толкін винайшов особливе слово для цього почуття: евкатастрофа¹. Тобто протилежність катастрофи — то важливіша для нас, що трапляється рідше.

Я чекав на кінцеве слово Річарда Чизмара. Чув, що він їздив до в'язниці брати в убивці інтерв'ю, і з нетерпінням хотів дізнатися про його знахідки. Отже, то чимала честь для мене — писати вступ до давно запізнілого остаточно-го видання цієї книги.

¹ З гр. *eû* (добро, благо) і *katastrophêé* (у театр. значенні: напружена, трагічна кінцівка).

Якщо я чогось навчився з подорожі Чизмара — то це того, що зрештою наполегливість разом із вірою на краще перемагають зло й байдужість. Майже завжди. Сподіваюсь, ви погодитесь.

Джеймс Реннер
3 березня 2020 року

Джеймс Реннер є автором *True Crime Addict* — скандальної книги про зникнення Маури Мюррей, а також романів *The Man from Primrose Lane* і нещодавнього *Muse*. Своєю спеціалізацією в кримінальній журналістиці він розпочав у Клівленді. Нині Реннер веде подкаст *Philosophy of Crime*.

ВСТУП

ЯКА ПОТВОРА ЗДАТНА НА ТАКЕ?

К оли я вперше почав збирати газетні вирізки й занотувати факти трагічних подій у моєму рідному містечку Еджвуді, що в штаті Мериленд, протягом літа й осені 1988-го, то й подумати не міг, що одного дня укладу ці уривчасті спостереження в повноцінну книгу.

Багатьом моїм близьким приятелям і колегам важко повірити, що так воно склалося насправді, але я присягаюся, що кажу по совісті.

Можливо, *дещо* в глибинах льоху моєї підсвідомості передчувало зачин історії, що їй належало розповісти, а, однак, зовнішній Річ Чизмар — рожевощокій двадцятидворічний молодик, котрий якось пообідді раннім червнем завантажив свій скромний скарб (зокрема й улюблений комп'ютер *Apple Macintosh*, кредит за який я досі виплачую щомісяця) на заднє сидіння й до багажника своєї брунатної Тойоти Королли, а тоді взяв шлях на північ по шосе I-95 до батьківського будинку на розі Генсон- і Тюпело-Роуд — про щось таке навіть не здогадувався.

Знав я лише одне: трьома днями раніше, за кілька кварталів від місця, де я зростав, юну дівчину викрали посеред

ночі просто зі спальні. Її понівечене тіло знайшли поблизу в лісі наступного ранку. Місцева поліція не мала жодного підозрюваного.

Усе це я дізнався переважно з кількох газетних заміток і ще з вечірніх новин. Початково репортери описали стан тіла жертви досить стримано. Одначе дядько мого давнього товариша працював шерифом в окрузі Гарфорд, і от він моторошних подробиць не пошкодував.

— Ісусе, Річе. Яка потвора здатна на таке? — запитав мене товариш — так, немовби моє захоплення жахами робило мене знавцем у питаннях збоченої поведінки.

Я не здобувся на відповідь того дня, і не зміг би здобути тепер, за рік по тому. Хай я здамся наївним, та усе ж таки скажу, що деякі речі розумінню недоступні. Чимало чого в житті, а також у смерті, лишається загадкою.

Коли ввечері перед моїм поверненням додому мені зателефонував батько, то розмовляв зі мною спокійно, як і завжди — здебільшого його цікавило, що я замовлю на вечерю в перший день приїзду, а отже, він зміг би закупитися в бакалії, — тоді як мати була сама не своя.

— Ми знали Галлагерів понад двадцять років, — її голос тремтів, переповнений почуттями. — Вони переїхали сюди невдовзі після нас. Джошуа був ще малюком, а бідолашна Наташа тоді ще навіть не народилася. Поговорив би ти з Джошем, як приїдеш. Уявити не можу, як то воно — втратити молодшу сестричку... та ще й у такий спосіб. Поговорити? І на поховання з нами підеш, еге ж? Ви ж із Джошем одного року випуску, адже так? — усе провадила вона без угаву.

Я запевнив її, що то дійсно немислимо — втратити молодшу сестру (і геть байдуже, що я був наймолодшим з-поміж дітей Чизмарів, а тому сестер мав винятково старших від себе; ішлося зовсім не про те), і, певна річ, я сходжу з ними на поховання, і так, ми з Джошем з одного

випуску, хай навіть ніколи не спілкувалися тісно і трималися різних компаній.

Навіть у тому порівняно юному віці я вже майже залишив віру позаду, і вважався католиком лише формально, а от мої батьки вірили все так само палко, особливо моя матуся. Коли світ навколо неї сповнювався стражданням — смертоносний землетрус в Азії, повені в Південній Америці, виліковний рак у далекого троюрідного родича — моя мати страждала поруч з усіма й кожним нещасним. Такою вона була завжди.

Задихана від хвилювання на цьому етапі розмови, матуся розповіла на додаток, що разом з Нормою Джентайл, літньою жінкою, яка мешкала з нами по сусідству, вони навідувалися на літургію щоранку, щоб помолитися за Галлагерів. Також удвох вони приготували й віднесли їхній родині таріль зі смаженим курчам і салатом з капусти на знак підтримки. Тут на тлі почувся приглушений голос мого батька, який буркотів на матір за те, що тримала мене на телефоні так довго, але та негайно відмахнулася:

— О, годі тобі вже.

Мама повернулася на лінію і перепросила за свій розтривожений стан і що так багато набалакала, заявивши наостанок, що нічого подібного в Еджвуді досі не траплялося. Перш ніж я допетрав, чим на те відповісти, вона побажала мені добраніч і поклала слухавку.

Ближче до вечора наступного дня, саме як я скермував свою перевантажену Тойоту на з'їзд з магістралі I-95 і взяв курс на Генсон-Роуд, ведуча на радіо повторила сказане моєю матір'ю майже слово за словом. Злочинів у такому містечку як Еджвуд ніколи не бракувало — напади й побиття, пограбування, крадіжки, скільки завгодно затримань з наркотиками, ба й навіть одне-друге вбивство, — але ніхто не пригадав би й віддалено такої жорстокості, такого звірства. Зі слів репортерки, немовби хтось перемкнув

невидимий важіль, й усі ми опинилися в іншому часі й місці. Наше містечко остаточно втратило невинність.

Збоку від мене, на пасажирському сидінні, лежав диплом факультету журналістики Мерилендського університету, усе ще згорнутий сувоєм у картонному тубусі, що його мій заклад надіслав поштою. Я не заморочився придбати до нього рамку. До розчарування моїх батьків, я навіть не заморочився пройтися сценою на церемонії вручення дипломів на початку місяця.

Після чотирьох з половиною років, як ніби нескінченних, я був під саму зав'язку ситий формальною освітою. Настав час вийти у справжній світ і кудись себе приткнути.

Турбувало лиш одне.

Де саме мало знайтися це *кудись*, я не був до останку певен.

За останні кілька років у мене назбиралася окрема тека опублікованих мною газетних заміток, переважно спортивних репортажів і ще кількох статей про суспільні питання. Завдяки везінню я також примудрився надрукуватися в щотижневій газеті мого містечка «Егіда»¹ (двічі) і «Балтимор Сан» (раз). Як відданий фан Балтимор Оріолз, найдужче я пишався нарисом про Ерла Вівера, написаним для «Сан». На відміну від мого диплома, вирізка з нарисом, гарно обрамлена й загорнута в бульбашкову плівку, подорожувала на задньому сидінні авто.

Отже, озброєному порядним портфоліо і свіжоспеченим званням бакалавра журналістики, мені, вам гадалося б, мало аж свербіти облаштуватися вдома й пірнути з головою в бурхливі пошуки роботи.

Гадалося б, та хибно.

¹ Газета *Aegis* є підрозділом *Baltimore Sun*, що освітлює місцеві події в окрузі Гарфорд.

Бачте, у якусь мить мого навчання, посеред усіх тих занять у задушливих класах — як то писати вступні абзаци, і коли залучати неназване джерело, і як розпитати когось неохочого до розмови — я закохався по самісінькі вуха в геть інший різновид письма. Різновид, який обмежували суттєво менше правил, і ніяких тобі хапливих босів, які гаркали б тобі у вухо: «Воруши дупою, Чизмаре, час здаватися в друк!».

Саме так, я говорю про смертельний трунок у кар'єрі будь-якого серйозного журналіста: нісенітний пітерпенівський світ вигадки, себто худліту.

Стривайте-но, все навіть гірше. Йдеться про жанровий худліт. Кримінальне читво, детективи, трилери, і найчорніша овечка з-поміж них усіх: жахи.

На той час я вже зумів продати з пів десятка оповідань у різноманітні малі видавництва, розкидані країною. Журнали з такими «знаменитими» іменами, як-от «Сайфант», «Пустельне сонце», «Зоряна пісня» і «Свідок химерного»¹. Журнали, що виходили друком з тризначною кількістю примірників і часто прибували до моєї поштової скриньки на абияк зшиті, з болісно невмілими чорно-білими ілюстраціями на обкладинці; журнали, які платили цент за слово, якщо пощастить, а часто-густо і геть нічого.

На дальше свідчення свого юнацького незнання і браури я повів загравання з жанровим худлітом далі й нещодавно проголосив започаткування власного часопису жажів і саспенсу — амбіційного тримісячника, охрещеного сумнівної, як не гірше, якості назвою «Цвинтарний танець» (поцупленою з назви другого написаного мною оповідання, за принадливість якої мене хвалили приблизно десяток редакторів, хоча жоден не обмовився й словом

¹ Автор перелічує малотиражні видання *Scifant*, *Desert Sun*, *StarSong* і *Witness to the Bizarre*.

щодо якості самої оповідки). Дебютний номер «Цвинтарного танцю» я запланував до випуску за кілька місяців, у грудні 1988-го, і, як те водиться, занурився у справу з головою. Силеча довгих днів і довгих ночей «підготування боєм» чекали на мене незабаром.

Але попервах належало зробити найтяжче: пояснити батькам, людям старосвітським, добропорядним і консервативним, що я аніскільки не збирався укладати резюме й розглядатися за справжньою роботою. Натомість я мав інший грандіозний план. Спершу оселитися у своїй старій спальні на другому поверсі батьківського дому. Тоді наступні сім місяців, вечеряти з ними майже щовечора, увесь той час готуючись до одруження, яке ось-ось назрівало (і до подальшого переїзду до Балтимора, де моя наречена Кара змогла б дописати свою бакалаврську дипломну в університеті Джона Гопкінса, перш ніж піти на катедру фізіотерапії й тим самим забезпечити стабільний заробіток бодай комусь у нашій молодій родині); наостанок тинятися будинком у домашніх штанях чи піжамі, опікуючись своїм манюнею-журналом та пишучи казочки про поганців і потвор.

Ідея бери-не прогадаєш, правда ж?

На щастя, мої батько з матір'ю невдовзі засвідчили свою святу доброту на цілковито новому рівні (як і далі засвідчують до цього дня), і з причин, розуму непідвладних, погодилися підтримувати мій замір та висловили непохитну віру у свого сина.

Отже, отак воно й склалося... отак ранніми числами літа 1988-го я опинився за своїм письмовим столом, приставленим до вікна, з якого відкривався краєвид на бічний двір будинку, де я виріс. Щоразу як я відвертався на перепочинок від монітора і позирав назовні, моя уява малювала примарні силуети приятелів дитинства — блискали їхні голі спини, поки вони мчали через газон, заливаючись сміхом,

і зникали в тремкому затінку під велетенською плакучою вербою, чий довгі лози загарбали собі стільки наших перемотаних ізоляційкою віфлів¹ і подарували стільки годин тінистої прохолоди, де ми грали в кульки, їли домашню піцу в булках і обмінювалися бейсбольними картками. Під тим деревом я навіть уперше поцілував дівчину в одинадцять. Її звали Ронда, і я ніколи-ніколи її не забуду.

А проте все те лишилося в минулому і, попри сонячні барви й солодку ностальгію цих марень, я швидко спам'ятався, що теперішнє лежало переді мною лискучим новим дарунком, що його треба було лише розпакувати.

Поки спливали повз перезволожені дні та помалу додавалося слів у документі на моніторі, рішення повернутися додому гріло мене й здавалося дедалі правильнішим — майже як ніби справджувалася моя доля, і переживання те, по щирості, здивувало мене. Коли Кара — жвава, але терпляча зеленоока красуня (котра, так вже збіглося, також походила з великої еджвудської родини) — вперше запропонувала мені перебраться до батьків на ті скількись місяців перед нашим весіллям, то видалася мені несповна розуму. Я любив своїх батьків усім серцем, але не затримувався вдома довше ніж на тижневі канікули, відколи мені сповнилося сімнадцять — тобто вже п'ять років як. Я носив у собі непідробний страх, що, живучи знову втрьох під одним дахом, ми могли довести одне одного до сказу, і хтозна чи моя мати не вирішила б отруїти мене якось за вечерею.

Але так уже пішло мені в руку, що Карі була властива гостра мов лезо інтуїція, на додаток до білозубої усмішки на мільйон — і, як те стало за звичку в прийдешні роки, вона завжди в усьому мала рацію.

¹ *Wiffle ball* — різновид бейсболу, в якому використовують легкий дірчастий пластиковий м'яч і довгу пластикову битку.